

PARTION KATSOMUSKASVATUKSEN PERIAATTEET

Hyväksytty: Suomen Partiolaiset –Finlands Scouter ry:n hallituksen kokouksessa 19.9.2020
Voimassa: Toistaiseksi

Sisältö:

Saatteeksi

1 Mihin katsomuskasvatus partiossa perustuu?

Termien määrittely

Katsomus ja positiivinen uskonnonvapaus

Maa- ja maailmanjärjestöjen näkökulma

Partion katsomuskasvatus Suomessa

Katsomuskasvatus lippukunnassa

Katsomusaktiviteetit ja katsomuksellinen toiminta

2 Mitä katsomuskasvatuksessa partiossa tulee huomioida?

2.1 Viitekehys ja mallit

Katsomus ja taitojen viitekehys

Katsomuskasvatusmalli: katsomuksen rakentaminen, toteuttaminen ja dialogi

Katsomusaktiviteettimalli

Katsomuskasvatusaktiviteetin valitseminen

2.2. Eri roolit ja näkökulmat

Partiolaisen rooli katsomuksessa kasvattajana

Johtajan rooli katsomuksen kasvattajana

Lippukunnan rooli katsomuksen kasvattajana

(Suur)tapahtumien rooli katsomuksen kasvattajana

Aikuisen ja lapsen osallistumisen ero

Saatteeksi

Partio on kasvatusjärjestö, joka näkee katsomuksen osana ihmistä. Partio tunnustaa ja tunnistaa partiolaisen mahdollisuuden kasvaa ja kehittyä katsomuksessa ja katsomusdialogissa. Partiolainen tutkii hengellisyyttään ja henkisyttään, rakentaa uskonnollista tai uskonnotonta katsomuksellista identiteettiään ja elää sitä todeksi arjessaan.

Katsomuskasvatusta tehdään partiossa, mutta aihe koetaan myös haasteelliseksi. Epävarmuus kasvattajan omasta katsomuksesta tai katsomustaidoista voi tehdä katsomuskasvatuksesta varovaista tai jopa johtaa päätökseen jättää katsomuskasvatus lippukuntatoiminnasta pois. Katsomuskasvatus on keskeinen osa maailmanjärjestöjen ja Suomen Partiolaisten (SP) kasvatustavoitteita ja sen puuttuminen jättää tärkeän identiteetin rakentamisen osan pois toiminnasta.

Tässä dokumentissa määritellään, mihin partion katsomuskasvatus perustuu ja mitä siinä tulee huomioida. Teksteissä on käytetty osittain vuoden 2018 katsomuskasvatustyöryhmän lausuntoa. Dokumentti antaa partiossa toimivalle teoreettisen viitekehyksen katsomuskasvatukseen. Käytännön vinkit katsomuskasvatuksen toteuttamiselle löytyvät partio-ohjelman aktiviteeteista. Katsomuskasvatuksen taitojen viitekehys (2020) kuvaa, kuinka partiossa katsomus käsitetään sekä identiteettinä että taitoina, joita voidaan kehittää.

Katsomuskasvatusmalli eli entinen kolmijako (kehitetty 2018, tarkennettu 2020) jakaa katsomuskasvatuksen kolmeen eri vaiheeseen, jotka voivat tapahtua rinnakkain, vuorotellen tai uudestaan. Näitä vaiheita ovat katsomusidentiteetin rakentaminen, katsomusidentiteetin toteuttaminen ja katsomusdialogi.

Katsomusaktiiviteettimalli (2020) jakaa partiotoiminnassa yleiset katsomukselliset tilanteet neljään luokkaan: tutustuttavat, syventävät, dialogiset ja inklusiiviset aktiviteetit. Eri roolit ja näkökulmat vaikuttavat katsomuksellisiin tilanteisiin. Sama tilanne voi olla toiselle henkilölle helppo, toiselle haastavampi.

Dokumentissa on pyritty sanoittamaan katsomuskasvatuksen periaatteita, jotta varmistettaisiin alueesta riippumattomaa, laadukasta katsomuskasvatusta. Se on yritys tiivistää partion arkea ja tarjota tukea lippukunnille, mutta dokumentilla on myös rajansa. Teoreettinen viitekehys on tärkeä tunnustaa, mutta kuten muissakin partion kasvatusmalleissa, se ei anna yksityiskohtaisia vinkkejä arkeen vaan selittää kokonaisuutta. Se kuitenkin on apuna partiolaiselle, joka tarvitsee perusteet toiminnan suunnitteluun sekä lippukunnan että SP:n tasolla. Aihe vaatii huomiota ja kehitystä tulevaisuudessakin.

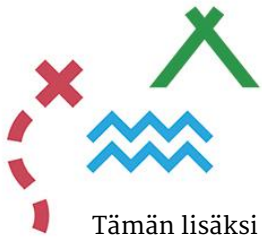
1. Mihin katsomuskasvatus partiossa perustuu?

Termien määrittely

Katsomus-käsitteellä partiossa tarkoitetaan yksilön uskonnollista tai uskonnotonta maailmankatsomusta. Katsomus on identiteetin osa, johon yhdistetään esimerkiksi termit pyhä, uskonto, spiritualiteetti ja eettiset arvot. Vakiintunut katsomus vaikuttaa ihmisen käsityksiin elämästä ja toimintaan, esimerkiksi tapaan toimia yhteiskunnassa ja suhteessa toisiin ihmisiin.

Katsomuskasvatus on termi, jolla partiossa kutsutaan ihmisen henkistä ja hengellistä kasvua edistävää kasvatusta. Katsomuskasvatus-termi sisältää kaikki jäsenistön katsomukset ja kuvaa yhteisesti annettavaa kasvatusta.

Partion katsomuskasvatuksen tavoitteena on tuottaa maailmaan yksilöitä, jotka ymmärtävät ja osaavat ilmaista itseään ja pärjäävät elämässä. Kehittynyt ja vakaa katsomusidentiteetti auttaa tasapainoisen elämän ylläpitämisessä ja elämän kriisitilanteissa.

Tämän lisäksi katsomuskasvatuksen tarkoitus on lisätä ymmärrystä sekä vakiintuneista katsomusperinteistä että toisen ihmisen katsomuskäsityksestä. Tämän avulla luodaan parempia edellytyksiä yhteistyölle ja toisen kunnioittamiselle. Rauhan tuominen yhteiskuntaan suuressa tai pienessä mittakaavassa on katsomuskasvatuksen ytimessä. Katsomusdialogiset taidot on mahdollista ottaa käyttöön, kun suhde katsomukseen on luonnollinen ja varma.

Katsomus ja positiivinen uskonnonvapaus

Katsomuksen muodostuminen on myös yksi lapsen ja nuoren oikeuksista YK:n lastenoikeuksien julistuksen ja Suomen perustuslain mukaan. Ajatuksen-, omantunnon- ja uskonnonvapaus määritellään myös Euroopan ihmisoikeussopimuksessa. Uskonnonvapautta on perinteisesti katsottu kolmesta näkökulmasta; positiivinen uskonnonvapaus korostaa ihmisen oikeutta uskontoon, negatiivinen uskonnonvapaus korostaa vapautta uskonnosta ja vakaumusten tasa-arvo korostaa eri vakaumusten tasa-arvoisuutta.

Partiolaista kannustetaan etsimään ja toteuttamaan omaa katsomustaan positiivisen uskonnonvapauden mukaan. Jäsenistön katsomukset ovat myös tasa-arvoisia vakaumusten tasa-arvon mukaisesti. Partio Suomessa kannustaa uskonnollisen tai uskonnottoman katsomuksen pohtimiseen, sanoittamiseen ja omaa elämää tukevan toiminnan löytämiseen. Partiossa myös ajatellaan, että ihmisellä on katsomus, vaikka hän ei osaisi sanoittaa sitä, ja että sen tutkiminen on arvokasta. Partio voi mahdollistaa partiolaiselle turvallisen paikan rakentaa ja toteuttaa katsomusta, jos siihen elämässä ei muuten tarjoudu mahdollisuutta.

Maailmanjärjestöjen näkökulma

Partiolaisen arvot ilmenevät partioihanteissa, partiolupauksessa ja partiolaisen tunnuksessa. Partioliiikkeen toimintaa Suomessa ohjaa maailmanjärjestöjen määrittelemä arvopohja, jossa ihmisellä on velvollisuuksia suhteessa Jumalaan, muihin ihmisiin ja omaan itseen (Duty to God, Duty to Others ja Duty to Self).

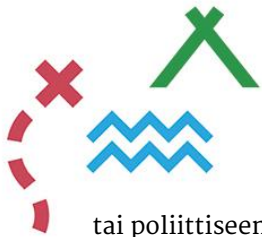
Partion yksi tarkoituksista on antaa nuorelle mahdollisuuksia spiritualiteetin kehittämiseen, katsomukselliseen kasvuun sekä uskontojen- ja kulttuurien väliseen dialogiin. Näin partiolainen kasvaa asenteeseen, jossa oman ja toisen katsomuksen on mahdollista olla totta. Tämä mahdollistaa toisen katsomuksen kunnioittamisen, eli dialogitaitojen lähtötilanteeseen. Partiolaiset pyrkivät rakentamaan maailmaan rauhaa esimerkiksi käymällä kulttuurien ja uskontojen välistä rakentavaa dialogia. (WOSM 2017, Analysis Report to the Duty to God; WAGGGS 2014, Learning to thrive: Youth learning in Girl Guiding and Girl Scouting)

Kansainvälistä katsomuskeskustelua suomennettaessa törmätään usein haasteisiin käsitteiden suhteen. Esimerkiksi englanninkieliset termit “spiritual” ja “religious” voidaan kääntää suomeksi monella tavalla (spirituaalinen, hengellinen, henkinen, katsomuksellinen, uskonnollinen). Kääntämisen haasteellisuus johtuu maamme historiasta, jossa uskonnolliset käytännöt ja puheet ovat liittyneet viidensadan vuoden ajan luterilaiseen kirkkoon.

Partion katsomuskasvatus Suomessa

Partion kasvatustavoitteet määritellään Suomen Partiolaisten peruskirjassa. Ne määrittelevät yksityiskohtaisesti ne tavoitteet, joihin lapsia ja nuoria kasvatetaan partiomenetelmän ja partio-ohjelman avulla. Suomen Partiolaisten kasvatustavoitteiden mukaan partiolaisella on tavoitteena kasvaa neljässä suhteessa: suhteessa itseen, toiseen, ympäristöön ja yhteiskuntaan.

Kasvatustavoitteet konkretisoivat partion päämäärää ja ovat sidonnaisia aikaan, yhteiskuntaan ja kulttuuriin. Partiokasvatuksen tavoitteena on yksilö, joka toimii aktiivisesti ja vastuuntuntoisesti suhteessa itseensä, toisiin ihmisiin, yhteiskuntaan ja ympäristöön. Suomen Partiolaiset on poliittisesti ja uskonnollisesti sitoutumaton järjestö, joka ei kasvata jäseniään tiettyyn uskonnolliseen

tai poliittiseen kantaan, vaan arvoihinsa. Partio on sitoutunut arvoissaan tunnukseen ("Ole valmis"), ihanteisiin sekä partiolupaukseen.

Katsomuskasvatuksen näkökulmasta Suomen Partiolaisten peruskirja ohjaa maailmanjärjestöjen ohjeiden mukaisesti partiolaista suhtautumaan myönteisesti uskontoihin, etsimään omaa katsomustaan ja toteuttamaan sitä esimerkiksi oman katsomusyhteisönsä parissa. Tavoitteena on, että nuori rakentaa katsomustansa (myös) partiossa ja pääsee refleктоimaan sitä vertaisten kanssa; että nuori on aktiivinen kansalainen ja toteuttaa katsomustaan katsomuksellisen taustayhteisönsä parissa; ja että nuori suhtautuu kunnioittaen uskontoihin ja saa taitoja käydä katsomus- ja kulttuuridialogia.

Katsomuskasvatus lippukunnassa

Lippukunta voi halutessaan valita taustayhteisökseen uskonnollisen yhteisön. Tällöin lippukunta antaa ensisijaisesti sen tunnustuksen mukaista katsomuskasvatusta, huomioiden jäsentensä katsomuksellisen moninaisuuden. Uskonnollisen taustayhteisön omaavan lippukunnan katsomuskasvatus voi koostua esimerkiksi taustayhteisön kanssa yhteistyössä toteutetuista tilaisuuksista tai partio-ohjelman aktiviteeteista, joiden toteutuksessa on tehty yhteistyötä taustayhteisön kanssa.

Jos lippukunnalla ei ole uskonnollista yhteisöä taustayhteisönään, tulee sen silti tarjota katsomuskasvatusta osana toimintaansa.

Katsomusaktiviteetit ja katsomuksellinen toiminta

On mahdotonta määritellä katsomusta täsmällisesti. Vakiintuneet katsomuserinteet, aatteet ja uskonnot eivät ole tehneet ohjeistuksia, jotka puhuisivat keskenään yhteisellä kielellä. Tämän haasteen vuoksi katsomuskasvatuksellisia aktiviteetteja ja katsomuksellista toimintaa partiossa on runsas kirjo, ja ne eroavat partiossa sekä valtakunnallisesti että maailmanlaajuisesti.

Monenlaiset taidot, identiteetin osat ja toiminta voivat olla katsomuksellisia, vaikka ne eivät olisi katsomuksellisia kaikille. Kun todetaan tämä, todetaan samalla, että jonkin taidon tai toiminnan kokeileminen ei tee tuosta taidosta tärkeämpää kuin toisesta. Voi olla, että kyseisen taidon tai toiminnan kokeileminen on helpointa järjestää tai se on lippukunnalle tärkeä perinne.

On vaikeaa tehdä kaikkia katsomuksia huomioivaa toimintaa, ja usein resurssien vuoksi mennään enemmistön ja suurimman vähemmistön katsomuksen mukaan. Tärkeintä on, että katsomuksellista toimintaa järjestettäessä huomioidaan osallistujat, ollaan avoimia, kunnioitetaan aihetta ja osallistujia, hyväksytään olemassa olevat resurssit ja ollaan valmiita oppimaan. Tarkoitus on yrittää kasvaa yhdessä parhaalla mahdollisella tavalla.

2. Mitä katsomuskasvatuksessa partiossa tulee huomioida?

2.1 Viitekehys ja mallit

Partion katsomuskasvatuksessa on läsnä vahvasti ajatus, että ihmisen katsomuksellinen identiteetti ei ole koskaan valmis. Se muokkaantuu ja elää elämän eri vaiheiden ja tapahtumien seurauksena, ja sitä voi ja kannattaa kehittää.

Katsomuskasvatuksen taitojen viitekehys, katsomuksen vaihemalli ja katsomusaktiviteettimalli ovat partion tapa puhua katsomuskasvatuksesta Suomessa. Partion katsomuskasvatus perustuu pohjimmiltaan maailmanjärjestöjen ohjeistukseen siitä, että partiossa tarjotaan partiolaiselle mahdollisuuksia rakentaa katsomuksellista identiteettiä, toteuttaa sitä ja oppia käymään katsomus- ja kulttuuridialogia.

Vuonna 2018 kehitetyssä katsomuskasvatuksen kolmijaossa otettiin keskiöön taidot ja toiminnallisuus. Pohjana on ajatus, että katsomus on toisaalta identiteetti, mutta myös taitoja, joissa voi kehittyä sekä toimintaa, johon osallistua. Teoriaa kehitettiin vuosien 2018–2020 aikana ja jaetaan nyt vuonna 2020 eri osiin: taitojen viitekehukseen, katsomuskasvatusmalliin sekä aktiviteettimalliin.

Katsomus ja taitojen viitekehys

Katsomuksesta puhutaan uskontotieteellisessä keskustelussa melko yleisestä ja abstraktista näkökulmasta, mikä tekee sen käyttämisestä haasteellista partiokontekstissa. Partio painottaa konkreettisuutta: partiolaisen kasvattamista, taidoissa ja ihmisenä kehittymistä sekä toiminnallisuutta. Jotta voidaan kasvattaa, tulee kasvattajalla ja kasvatuksen kohteella olla tiedossa tavoitteet, joissa kasvaa.

Katsomuskasvatuksen taitojen viitekehys korostaa sitä, että partiossa katsomusta tarkastellaan taitoina ja identiteettinä, joita voidaan toiminnallisesti kehittää. Toimintaa on sekä ryhmän toiminta että yksilön toiminta. Joskus toiminta soveltuu ryhmälle (esimerkiksi vieraillaan hautausmaalla) ja joskus se on hyvin yksilöllistä (kynttiläpolku). Partiomenetelmään kuuluu tekemällä oppiminen (learning by doing), ja partiossa opitaan tekemällä ja kokemalla.

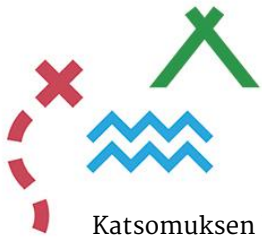
Taitonäkökulma ja toiminnallisuus helpottavat katsomuskasvatuksen suunnittelemista partioryhmälle, sillä partiossa on totuttu sekä oppimaan taitoja että suhtautumaan niiden oppimiseen positiivisesti. Katsomustaitoja ovat esimerkiksi reflektointi, uteliaisuus, hiljentyminen, kunnioittaminen ja tulevaisuususkko, joita voidaan käsitellä monen valtauskonnon ja toisaalta uskonnottomuuden näkökulmasta. Myös jos esimerkiksi uskonnollinen taito, rukoileminen, pilkotaan itsessään vielä pienemmiksi eri taidoiksi, kuten toivominen, kiittäminen, siunaaminen tai katuminen, annetaan rukoilemisen taitoa kokeiltaessa myös tilaa uskonnottomalle tavalle osallistua. Olemalla toiminnasta tietoinen ja avoin annetaan enemmän tilaa sille, miten osallistuja päättää suhtautua toimintaan.

Vuonna 2018 partion katsomuskasvatusohjeistukseen kehitettiin katsomustaitojen taitoalueet. Ajatus oli hyvä, mutta siinä sekoitettiin kaksi asiaa. Taitoalueiden määrittäminen ei ole vielä mahdollista, sillä katsomusta tutkivissa tahoissa tai partiossa ei ole vielä määritetty eri katsomustaitoja tai edes niiden määrää taitoaluejaon perustaksi. Aihe on merkittävä ja vaatii vielä tutkimusta. Identiteettinäkökulma on laaja-alaisuutensa vuoksi vaikeampi määritellä. Katsomusidentiteetissä kasvaminen on tietyllä tavalla johtajana kasvamiseen verrattava asia: se vaatii reflektiota ja työstämistä. Katsomus voi koostua esimerkiksi tiedoista, taidoista, tunteista, kokemuksista, keskusteluista ja rituaaleista.

Taitojen ja identiteetin osa-alueita tai määrää ei ole tarkasti määritelty, koska teoriassa jäsenistön katsomuksellinen kirjo on rajaton. Kussakin katsomuksessa voivat korostua tietyt elementit ja kaikissa katsomuksissa ei välttämättä ole samoja elementtejä. Esimerkiksi ryhmän kesken katsomuksissa on todennäköisesti eroja, myös saman uskonnon tai aatteen sisällä. Partiossa arvostetaan jokaisen katsomusta.

Ryhmänjohtaja arvioi, mitkä ovat ryhmälle sopivia toiminnallisia aktiviteetteja. Hän löytää vinkkejä partio-ohjelmasta tai kehittää ryhmälle sopivia toteutustapoja itse. Eri uskonnoille ja aatteille tutut toiminnot, rituaalit ja piirteet voivat toimia inspiraation lähteenä.

Vaikka ryhmänjohtaja ja tapahtuman järjestäjä valitsevat yhteisiä aktiviteetteja, on partiolaisen rooli olla aktiivinen. Partiolainen myös pyrkii arvioimaan katsomuksellista toimintaa ja suhdettaan siihen. Partiolaisen ei tarvitse osallistua hänelle epämukavaan tilanteeseen, mutta häntä voidaan kannustaa suhtautumaan tilanteeseen esimerkiksi tarkkailijan näkökulmasta.

Katsomuksen kehitys ei välttämättä tapahdu suoraan toiminnan mitattavana seurauksena; joskus katsomusta rakentava oivallus syntyy vuosien päästä. Joskus ne tapahtuvat luonnossa, joskus keskusteluiden kautta, joskus yhteisissä juhllallisissa tapahtumissa.

Katsomuskasvatusmalli: katsomuksen rakentaminen, toteuttaminen ja dialogi

Vuonna 2018 todettiin, että partiossa katsomusta voi aktiivisesti rakentaa, toteuttaa ja siitä voidaan käydä dialogia. Tämä havainto inspiroitui Partioliikkeen maailmanjärjestön (WOSM) ohjeistuksesta, jossa kuvataan, että partiossa tarjotaan partiolaiselle mahdollisuuksia rakentaa omaa katsomuksellista identiteettiä, toteuttaa sitä ja oppia käymään katsomus- ja kulttuuridialogia. Katsomuksen kasvattamisen kolmijakoinen malli on työkalu partiolaiselle, joka haluaa aktiivisesti kasvaa katsomuksessaan. Se on myös laaduntarkkailutyökalu ryhmänjohtajalle, joka haluaa tarkistaa, onko tarjonnut ryhmälleen monipuolisesti mahdollisuuksia katsomuksen rakentamiseen, toteuttamiseen ja dialogin käymiseen.

Rakentaminen:

Rakentaessaan katsomusidentiteettiään lapsi tai nuori muodostaa käsityksiä elämästä. Katsomusidentiteetti rakentuu suhteessa olemassa oleviin katsomusjärjestelmiin, kuten uskontoihin tai aatteisiin, sillä niillä on vakiintuneita tapoja ja käsityksiä katsomuksesta. Oman katsomusidentiteetin muodostumiseksi moninaisissa ympäristöissä on tärkeää, että lapset ja nuoret saavat kokemuksia erilaisista uskontoihin ja aatteisiin liittyvistä toimintakulttuureista. Oma katsomusidentiteetti rakentuu esimerkiksi tutustumalla omaan taustaan, muodostamalla mielikuva siitä kuka minä olen, ja vertaamalla sitä toisten kanssa. Partiorryhmä voi tutustua ryhmänsä ulkopuolisiin uskontoihin ja aatteisiin ja keskustella kokemuksistaan vertaisryhmän kesken, tai partiorryhmä voi tutustua ryhmän sisäiseen monikulttuurisuuteen, ja rakentaa ryhmän jäsenten identiteettiä vertailun ja keskustelun kautta. Partiorryhmä voi kokeilla ryhmän päättämiä katsomustaitoja tai ryhmä voi toteuttaa ryhmänjohtajan sopivaksi arvioimia aktiviteetteja.

Toteuttaminen:

Kun partiolainen on saanut mahdollisuuden rakentaa identiteettiään ja tunnistanut sen toteuttamisen tavat, toteuttamista on syventää tätä omaksi koettua katsomusta. Katsomusidentiteetin rakentumisen tavoitteena on yksilöt, jotka löytävät katsomuksestaan voimavaroja elämän eri tilanteisiin, kuten suruun tai oman tien toteuttamiseen. Toteuttamisen taito tarkoittaa myös uskallusta iloita omasta katsomuksesta ja tuoda sitä esiin, jolloin yksilö tuottaa ympäristöön katsomustaan myös muiden rikkaudeksi. Tämä edistää monikulttuurisuutta ryhmässä. Partiossa iloitsemisen taitoja ovat esimerkiksi uskallus luonnollisella tavalla olla iloinen omasta ja muiden katsomusidentiteetistä. Partiossa opetellaan myönteistä suhtautumista uskontoon ja aatteeseen. Ryhmään esimerkiksi luodaan ilmapiiri, jossa suhtaudutaan myönteisesti eri uskontojen läsnäoloon ryhmässä.

Dialogi:

Katsomusdialogi on tapa kommunikoida toisten kanssa omaan katsomukseen liittyvistä näkemyksistä sekä hyväksyä ja ymmärtää muiden katsomuksia. Katsomusdialogilla tarkoitetaan keskustelua, ymmärtämistä, kunnioittamista ja yhteistyötaitoja. Partiolaisen yhtenä päämääränä on rakentaa rauhaa yhteiskuntaan, ja yksi tärkeimmistä tekijöistä on näkemys siitä, että erilaisuus ei ole uhka vaan mahdollisuus. Katsomusten lukutaito on yksi nyky-yhteiskunnassa tarvittavista kansalaistaidoista. Dialogitaitoinen lippukunta tekee partiosta uskottavan ja luotettavan kasvatusjärjestön, johon eri uskonnoista ja aatteista tulevien on turvallista tulla katsomuksesta riippumatta. Muihin katsomuksiin tutustuminen auttaa myös hälventämään niitä pelkoja, joita usein aiheettomastikin liittyy meille tuntemattomiin ja outoihin asioihin. Auttaa, kun tietää ihmisen taustasta, kielestä, uskonnosta ja kulttuurista, mutta lopullinen ymmärrys avautuu vasta kohtaamalla ihminen yksilönä, keskustelemalla hänen kanssaan ja katsomalla hänen tekojaan.

Katsomusaktiviteettimalli

Vuonna 2020 huomattiin, että katsomusaktiviteetit voidaan jakaa neljään sisältöön: tutustuttaviin, syventäviin, dialogisiin ja inklusiivisiin. Tämän jaottelun avulla pystytään kuvaamaan, mikä aktiviteetin tavoite on ja millä tavalla se kehittää katsomuskasvatustaitoja. Jaottelu on työkalu, josta saa tarvittaessa tukea katsomuskasvatusaktiviteettien suunnittelussa.

Aktiviteettimalli perustuu ajatukseen taidon kehittymisestä ja katsomuksessa kasvamisesta vuorovaikutuksellisessa tilanteessa. Tutustuttavissa aktiviteeteissa partiolainen tutustuu eri katsomusperinteiden tarjoamiin asioihin ja yleisiksi katsottaviin katsomustaitoihin. Syventävissä aktiviteeteissa hän syventää sekä omaa katsomustaan että ymmärrystään katsomusperinteistä. Dialogisissa aktiviteeteissa partiolainen lisää ymmärrystä eri käsityksistä katsomuksesta. Inklusiivisissa aktiviteeteissa partiolainen toteuttaa aktiivisesti omaa katsomustaan sekaryhmässä.

Tutustuttavissa aktiviteeteissa partiolainen kohtaa uuden ja mielenkiintoisen taidon tai katsomukseen liittyvän asian. Tarkoitus ei ole tietää paljon, ja ryhmänjohtaja voi esitellä aihetta tuoden esiin, ettei ole aiheen asiantuntija. Taidon näkökulmasta partiolainen vasta kokeilee uutta asiaa, eli taidon vakiintuminen tai osaaminen ei ole keskiössä. Tutustuttavat aktiviteetit synnyttävät oivalluksia siitä, minkä jokainen kokee omaksi. On hyvä, jos taitoa (esimerkiksi hiljentyminen) katsotaan useasta katsomuksellisesta näkökulmasta. Näiden näkökulmien esittelemisen laadukkuus ja variaatio riippuu ryhmänjohtajan, lippukunnan tai muun järjestävän tahon resursseista ja yhteistyökumppaneista. Tutustuttavat aktiviteetit on tarkoituksenmukaista toteuttaa usein partiorryhmässä, ja usein ne tukevat rakentamisen vaihetta. Oppimisen aste on suuri.

Syventävissä aktiviteeteissa partiolainen tarkoituksellisesti sukeltaa syvemmälle, joko omaan katsomukseensa tai niihin katsomusperinteisiin, jotka ryhmää kiinnostavat. Kehittymisen näkökulmasta partiolainen on siis jo kokeillut taitoa tai harjoitusta aiemmin. Nämä aktiviteetit ovat haastavampia kuin tutustuttavat. Taidon kehittymisen ja vuorovaikutuksen näkökulmasta näitä aktiviteetteja kannattaa tehdä keskittyen yhteen katsomusperinteeseen tai näkökulmaan, koska partiolaisen taito ei välttämättä ole niin vahva, että kehitystä tapahtuisi soveltamalla. Identiteetin kehittymisen näkökulmasta partiolainen harjoittaa vahvempaa reflektointia ja identiteetin tutkimista, myös sanoittamista. Syventäviä aktiviteetteja partiolainen voi helposti tehdä myös yksin, ja riippuen aktiviteetista ne tukevat rakentamisen ja toteuttamisen vaihetta. Oppimista tapahtuu paljon yksilön ollessa rakentamassa omaa katsomustaan ja vähän, jos yksilö on toteuttamisen vaiheessa.

Dialogisissa aktiviteeteissa painotus on partiolaisen omissa käsityksissä ja toisen partiolaisen käsitysten kuuntelussa. Helposti voisi ajatella, että dialogi on keskustelua, mutta todellisuudessa se on enemmän kuuntelua ja oman ajatuksen antamista toiselle kuunneltavaksi. Aktiviteettien tarkoitus on lisätä ymmärrystä ihmisten käsityksistä katsomuksesta, ei esimerkiksi arvioida niitä. Aktiviteetit myös auttavat partiolaista tuottamaan puhetta omasta katsomuksestaan, eli tuottamaan luonnollisesti monikulttuurisuutta ryhmään. Dialogiaktiviteetit voivat olla tutustuttavien ja syventävien aktiviteettien lisänä, ja parhaiten ne toimivat, kun osallistujat ymmärtävät dialogin säännöt ja tavoitteet. Parhaimmillaan yhdessä käyty dialogi toimii partiolaisen oman reflektion kanssa, ja vie partiolaista eteenpäin käsityksessään katsomuksesta. Dialogiset aktiviteetit voivat sekä rakentaa ja olla tapa toteuttaa katsomusta sekä käydä katsomusdialogia, eli ne voivat tukea kaikkia katsomuksen vaiheita. Dialogisten aktiviteettien tekemiseen tarvitaan aina vähintään kaksi henkilöä. Oppimisen aste on suuri.

Inklusiivisissa aktiviteeteissa partiolainen toteuttaa itsenäisesti omaa katsomustaan ryhmässä. Painotus on partiolaisen omaksi kokemassaan katsomuksessa, mutta tilanne voi olla monikatsomuksellinen, esimerkiksi hiljentyminen rukoukseen tai mietiskelyyn suurleirillä. Taidon näkökulmasta partiolaisella kannattaa olla melko vakiintunut käsitys katsomuksestaan ja vakiintunut taito, jotta itsenäinen toiminta onnistuu. Aktiviteetti tukee parhaiten toteuttamisen vaihetta. Oppimisen aste voi olla pieni, paitsi jos itsenäinen toiminta on uutta.

Katsomuskasvatusaktiviteetin valitseminen

Partiotoiminnassa itse aktiviteetit suunnittelee ryhmän johtaja, ja niitä voi olla lukemattomia erilaisia. Edellä esitellyt mallit auttavat johtajaa perustelevaan ideansa ja valitsemaan tilanteeseen ja osallistujille sopivan aktiviteetin.

Aktiviteettimalli huomioi myös sellaiseen osallistumisen, jossa tarkoitus ei ole muuttaa tai syventää omaa katsomusta vaan ymmärtää toista. Osallistuja voi olla mukana aktiviteetissa vain tarkkailijana.

Esimerkki 1: Ensimmäisen vuoden sudenpenturyhmässä, jossa suurin osa sudenpennuista on luterilaisista kodeista, akela päättää, että ryhmä kokeilee vuoden aikana eri uskontojen juhlapyhien ruokien valmistamista. Oppimista tapahtuu eniten tutustumalla useaan kulttuuriin ja hän pystyy yhdistämään leipurimerkin toimintaan. Akela valmistelee pienen tietopaketin ruoasta ja juhlapyhästä ruoan valmistamisen yhteyteen. Akela perustelee valintaansa sillä, että sudenpennut pääsevät rakentamaan tietämystään eri katsomuksista ja kulttuureista, mutta tiedon tason ei tarvitse olla suuri, koska kyseessä on tutustuttava aktiviteetti. Harvalle sudenpennulle kyseessä on toteuttamisen vaihe, ennemminkin rakentamisen vaihe, jossa voi kiinnostua katsomusten kirjosta.

Esimerkki 2: Kesäleirin tekijät päättävät tehdä yhdeksi iltaohjelmaksi kaikille yhteisen meditatiivisen kynttiläpolun, jolla on tehtäviä. Kyseessä on lippukunta, jolla ei ole seurakuntaa taustayhteisönään. Tekijät miettivät osallistujia ja tavoitetta. Jos tarkoitus on rakentaa katsomusta, on helpointa valita tutustuttava aktiviteetti ja esimerkiksi muodostaa yksi polku erilaisten uskontojen viisauksista. Jos tarkoitus on toteuttaa katsomusta syventävän aktiviteetin avulla, olisi hyvä tehdä eri polkuja, jotka ovat osallistujien toiveiden mukaisia. Tällaisia olisivat esimerkiksi osallistujien ennakkoon valitsemien uskontojen tai uskonottomien vaihtoehtojen perusteella muodostetut kolme eri polkua. Jos tarkoitus on toteuttaa katsomusta inklusiivisen aktiviteetin avulla, voidaan esimerkiksi muodostaa yksi polku, jossa on yleisiä ohjeita toteuttaa tehtäviä partiolaisen katsomuksen mukaisella tavalla. Tällöin tehtävänanto olisi esimerkiksi "siunaa tai muistele kiitollisena rakkaitasi". Kesäleirin järjestäjien kannattaa olla suunnitelmista avoimia ja kuunnella leiriläisten toiveita jo ennakkoon.

2.2 Eri roolit ja näkökulmat

Samalla tavalla kuin yhdessä toiminen tai symboliikka, katsomuksessa kasvaminen on asia, jota voidaan aktiivisesti tehdä, tai joka voi vain tapahtua. Omia oivalluksia edistävät yhdessä tehdyt tehtävät ja osallistuminen, vaikka varsinainen kokeminen tai oppiminen tapahtuisikin myöhemmin. Partiossa on tärkeä mahdollistaa tätä kehitystä aktiviteetein, vaikka itse aktiviteetissa ei tapahtuisi sitä tärkeintä oivallusta.

Ihmisen katsomus ei ole koskaan valmis. Se muokkaantuu ja elää elämän eri vaiheiden ja tapahtumien seurauksena. Katsomuskasvatusteoria ei koske siis ainoastaan kohderyhmään kuuluvia partiolaisia, vaan kaikenikäisiä partiolaisia. Jokainen partiolainen voi käyttää malleja itselleen työkaluna arvioidakseen, miten katsomuksessa vielä kasvaa ja kehittyä.

Partiolaisen rooli katsomuksessa kasvajana

Kasvajen näkökulmasta: Vaikka ryhmänjohtaja ja tapahtuman järjestäjä valitsevat yhteisiä aktiviteetteja, on partiolaisen rooli aktiivinen. Hän suhtautuu katsomukseen mielenkiintoisena osana itseään, jota hän pyrkii kehittämään. Kun partiolainen on tutustunut ryhmän kanssa katsomuksen eri taitoihin ja osa-alueisiin, hän voi halutessaan syventyä niihin oman kiinnostuksensa mukaan. Partiolainen myös pyrkii arvioimaan katsomuksellista toimintaa ja suhdettaan siihen. Partiolaisen ei tarvitse osallistua hänelle epämuukavaan tilanteeseen, mutta häntä voidaan kannustaa suhtautumaan tilanteeseen esimerkiksi tarkkailijan näkökulmasta.

Vanhemman partiolaisen on esimerkiksi hyvä pyrkiä sekä toteuttamaan katsomustaan että poistua mukavuusalueeltaan hakeutumalla niihin tilanteisiin, joissa hän arvioi eniten kasvua tapahtuvan.

Tarkkailijan näkökulmasta: Katsomuskasvatus partiassa tarjoaa näkökulman myös sellaiseen osallistumiseen, jossa tarkoitus ei ole muuttaa tai syventää omaa katsomusta. Osallistuja on ehkä mukana aktiviteetissa tarkkailijana, ei kasvajana, esimerkiksi edustamassa, osoittamassa kunnioitusta yhteistyökumppanille tai ryhmälleen, tai oppimassa uutta katsomusperinteestä, jota ei koe omakseen.

Dialogin näkökulmasta: Partiassa on parhaimmillaan mahdollisuus luoda ilmapiiri erilaisten katsomusten turvalliselle kohtaamiselle. Partiassa jokaisen tulisi luoda tilanteita, joissa erityisesti jokainen lapsi ja nuori kokee tullessa kuulluksi, saaneensa aidosti olla omanlaisensa ja silti ryhmän jäsen. Tuottaessaan esimerkiksi katsomuksestaan nousevia ajatuksia, partiolainen tuottaa ryhmäänsä luonnostaan monikulttuurisuutta.

Johtajan rooli katsomuksen kasvattajana

Katsomuskasvatusta ryhmässä ohjaa ryhmänjohtaja, jolla tulee olla varsinkin identiteetin rakentamisen ja dialogitaitojen muodostamista varten ohjaamisen taitoja. Ryhmänjohtajalla itsellään saa olla vakiintunut oma katsomus, mutta ei tarvitse olla. Ryhmänjohtaja voi halutessaan tuoda oman katsomusidentiteettinsä esille, mutta se ei saa vaikuttaa suosivasti kasvatustilanteissa.

Jos johtaja ei tunne oloaan kotoisaksi katsomuksellisten asioiden äärellä, eivät ryhmäläisetkään koe oloaan mukavaksi ja turvallisiksi. Johtajalla on lupa kysyä, kyseenalaistaa ja etsiä vastauksia yhdessä muiden kanssa. Tärkeää on, että hänellä on avoin ja positiivinen asenne katsomuksessa kasvamista kohtaan. Aina voi pyytää myös apua luotettavilta kasvatuskumppaneilta katsomuskasvatusaktiviteettien toteuttamiseen.

Oman katsomuksensa välittämisen sijaan ryhmänjohtaja keskittyy ryhmäläisten kesken tapahtuvaan katsomuskasvatukseen. Ryhmän jäsenet ovat keskenään vertaisia. Yksilö tekee omaa henkilökohtaista kasvuaan omassa katsomuksessaan, omassa tahdissaan, mutta yhdessä muiden kanssa ja muilta oppien. Ryhmänjohtaja kasvattaa yksilöitä katsomustaitoihin, välittäen partion yhteisiä arvoja ja peruskirjan kasvatustavoitteita.

Lippukunnan rooli katsomuksen kasvattajana

Peruskirjan mukaisesti lippukunnat voivat halutessaan solmia taustayhteisösopimuksia. Lippukunnat, joiden taustayhteisönä on tunnustuksellinen uskontokunta, antavat ensisijaisesti sen tunnustuksen mukaista uskontokasvatusta huomioiden kuitenkin jäsentensä uskontojen ja katsomusten moninaisuuden. Lippukunnat, joilla ei ole uskonnollista taustayhteisöä, tukevat muutoin jäsentensä uskonnollista tai katsomuksellista kasvua.

Jos lippukunnan taustalla on uskonto tai aate, siitä viestitään jäsenille selkeästi. Taustayhteisön katsomuksen mukaisen kasvatuksen lisäksi on hyvä tarjota partiolaiselle mahdollisuuksia tutustua ja käydä dialogia muiden katsomusten kanssa. Tärkeää on, että jokaisen partiolaisen henkilökohtaista katsomusta kunnioitetaan, kun katsomuksen toteuttaminen on linjassa partion arvojen kanssa.

(Suur)tapautumien rooli katsomuksen kasvattajana

Partion tulee tarjota paikkoja, jossa omaa katsomusta voi rakentaa ja toteuttaa. Esimerkiksi (suur)leirien katsomuksellinen ohjelma on oiva mahdollisuus. Partion tehtävä on tukea jokaisen oman katsomuksen löytymisessä ja sen murrosvaiheissa. Tätä voidaan tehdä katsomuskohtaisesti tai yhteiskatsomuksellisesti. Laadukas yhteiskatsomuksellinen ohjelma on sellaista, jossa niin muslimi, juutalainen, hindu, kristitty, ateisti kuin mihinkään itseään identifioimaton voi turvallisesti olla oma itsensä ja saada rakennuspalikoita oman katsomuksen äärellä pysähtymiseen.

Aikuisen ja lapsen osallistumisen ero

On tärkeää muistaa, että aikuinen, jolla on jo melko vakiintunut käsitys katsomuksestaan, voi vapaammin osallistua katsomuksesta eroavaan toimintaan kiinnostuksen takia. Esimerkiksi laulamisesta pitävä aikuinen voi osallistua partiomessun, koska pitää laulamisesta. Myös lippukunnan jäsen voi osallistua itsenäisyyspäivän jumalanpalvelukseen, koska haluaa kunnioittaa taustayhteisöä tai Suomea. Aikuinen pystyy arvioimaan paremmin, millaisiin aktiviteetteihin valitsee osallistua, kun taas lapsi osallistuu kyseenalaistamatta johtajan valitsemiin aktiviteetteihin.

Partiossa tulee osoittaa kaikissa rakenteissa ja toiminnassa, että jokaisen katsomus on yhtä tärkeä. Tämän vuoksi lapsille ja nuorille on tärkeää tarjota avoimesti mahdollisuuksia rakentaa ja toteuttaa katsomustaan sekä harjoittaa dialogia.